

Гришкова Р.О.

ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Necessity of broadening of lingua-and-country studying aspects in the process of teaching foreign language is grounded in the article. Basic problems of high school connected with new approach to language learning are under consideration. The author proposes ways and means of formation of lingua-and-country studying competence at the lessons of foreign language.

Сучасна вища освіта зосереджена на розвитку комунікаційних здібностей, творчих задатків особистості та її пристосованості до динамічних змін у суспільному житті. У нашому глобалізованому, взаємозалежному світі ці аспекти сучасної системи освіти набувають міжнародного характеру. Фактично серед безлічі функцій освіти: розвитку особистості, виховання громадянськості, збереження та передачі культурних традицій, - сьогодні на перший план висувається підготовка людини до життя у динамічному полікультурному світі.

Визнання необхідності співіснування в полікультурному просторі стало причиною введення в поняття комунікативної компетенції з іноземної мови поряд з мовною та мовленнєвою компетенціями соціокультурну компетенцію. Вона складається з країно- та лінгвокраїнознавства і передбачає озброєння студентів знаннями з історії, географії, економіки, державного устрою та культури країни, мова якої вивчається, паралельно з засвоєнням норм мовного етикету, зразків вживання комунікативних формул та кліше. Разом з тим формування соціокультурної компетенції має сприяти розширенню знань студентів щодо реалій суспільного життя представників різних народів та культур, звичаїв, особливостей спілкування, зразків комунікативної поведінки та формуванню мовного комфорту.

Соціокультурна компетенція – це вміння вибрати потрібний рівень мовного етикету, доречний у конкретній ситуації спілкування, у залежності від соціального статусу співрозмовника. Це володіння способами дешифрування соціального коду партнера для визначення ступеня довіри до нього чи потенційного ризику. Це знання ідіоматики, конкретного професійного середовища і здатність позначити власну приналежність до визначеної соціальної й професійної групи засобами комунікації [1, с.24].

Мова йде не лише про духовні аспекти, а й про манеру поведінки та адекватне користування іноземною мовою, що утворює систему та стає звичкою. Тому лінгвокраїнознавчим аспектам навчання англійської мови слід приділяти належну увагу з самого початку вивчення курсу, і не тільки у вигляді знайомства з творами представників різних видів мистецтва, а й через пізнання так званого “повсякденного країнознавства”. Саме воно має дати відповіді на питання, що стосуються стандартів комунікативної поведінки в англомовних країнах.

Домінуючими мотивами життя у полікультурному просторі, духовного збагачення та співпраці є прагнення до знань, допитливість, привабливість, екзотичність нової культури та мови; їх пізнавальна цінність, зіткнення інтересів, відкриття нового світу, інтелектуальне присвоєння культурних цінностей, пізнання незнайомого, засвоєння нових норм, порушення стереотипів.

Сучасна концепція іншомовної освіти базується на інтегрованому навчанні мови та культури країн, мова яких вивчається, на діалозі рідної та іноземної культур. Мета такої освіти – навчання мови через культуру, культури через мову, формування *homo moralis*: людини із совістю, що розрізняє добро і зло, має високі стійкі моральні орієнтири, якими вона керується у своїй діяльності [2, с.16].

Загальновідоме твердження, що капітал, на якому кожне суспільство будуватиме своє майбутнє, складається зі знань, які воно використовує, та освітньої системи, яка здатна розширювати і передавати ці знання. Всесвітній процес глобалізації дедалі значніше розширює суперечність між новими вимогами, що висуваються інформаційним суспільством, і застиглістю основних освітніх систем, через які ці знання здобуваються. Саме поняття “інформаційного суспільства” передбачає володіння інформацією, 80% якої передається та зберігається англійською мовою – мовою міжнародного співробітництва.

Тому із зміною пріоритетів розвитку сучасної освіти та зростанням інтересу до міжнародної співпраці лінгвокраїнознавчі знання відіграють все більшу роль у навчанні іноземної мови.

Підготовка студентів до самостійного життя в умовах ринкових відносин та інтеграції України в європейський простір потребує пошуку нових шляхів організації навчально-виховного процесу з огляду на той факт, що наша ментальність та спосіб життя значно відрізняються від європейських стандартів. За даними соціологічних досліджень, у цілому українській людині притаманні 53% працелюбності, 48% непередбачуваності, 18% лінії, 2% акуратності та 2% раціоналізму, а пунктуальність складає лише 1% [3], не кажучи про те, що основними визначальними рисами європейця є індивідуалізм та прагматизм, в той час, як для нас характерні чуттєвість та колективізм. З таким багажом сформованої роками колективної безвідповідальності, повною відсутністю практицизму та зневагою до закону нам буде досить тяжко інтегруватись у Європу.

Необмежені можливості в плані подолання визначених недоліків за рахунок оновлення змісту та методів навчання у вищій школі створює розширення соціокультурного компоненту в процесі навчання іноземної мови, оскільки саме країно- та лінгвокраїнознавчі знання та навички адекватної поведінки в ході вирішення життєвих та ділових проблем впливають на рівень пристосованості особистості до змін у суспільному житті. З одного боку, вони передбачають усвідомлення студентом себе як носія певної культури, формування у суб'єктів учіння толерантності до інших людей, їхніх традицій, звичок, національних цін-

ностей тощо. З іншого боку, такі знання сприяють формуванню у студентів стійкого позитивного ставлення до іноземної культури та власне мови.

Позитивне ставлення студентів до вивчення іноземної мови є запорукою успішного навчання, оскільки іноземна мова – це не просто академічна дисципліна, а ціла освітня галузь, яка створює умови для оволодіння знаннями з багатьох інших предметів: історії, географії, літератури, країнознавства тощо. Предметом вивчення іноземної мови є не лише власне мова, а й мовленнєва взаємодія цією мовою, культура народу – носія мови, а також певні мовні, лінгвокраїнознавчі знання. Головне призначення іноземної мови як освітньої галузі – це оволодіння студентами спілкуванням іноземною мовою, тобто формування комунікативної компетенції, що визначається як “здатність брати участь у реальному спілкуванні іноземною мовою” [4].

До факторів, які блокують взаєморозуміння та взаємодію в процесі спілкування з представниками іншої культури, окрім існуючих стереотипів, безпідставних негативних установок, забобонів, упередження та некритичного засвоєння стандартизованих суджень, нами віднесено також недостатні знання комунікативного рівня вживання розмовних формул, способів мовної реакції на висловлювання співрозмовника, неправильне використання стилістично забарвлених кліше, що призводить до непорозуміння, оскільки кінцева мета спілкування – бути зрозумілим.

Негативні стереотипи тієї чи іншої нації блокують взаємодію, заважають діалогу, входять до фіксованої установки, створюють негативний настрій на сприйняття нової культури, призводять до афективних чи негативних реакцій, до виникнення психологічних бар’єрів, неприйняття чужої культури. Все це може бути причиною небажання вивчати іноземну мову.

Ще одним недоліком викладання іноземної мови в плані формування лінгвокраїнознавчої компетенції на сучасному етапі є монокультурна замкнутість при визначенні культурного фону країни, де функціонує мова, що вивчається. Як правило, ми діємо за принципом “одна мова - одна культура - одна країна”, що не відповідає реаліям сучасного полікультурного світу [5, с.41]. Так, наприклад, вивчаючи США, ми зазвичай звертаємо увагу тільки на англійську культуру, ігноруючи той факт, що в Сполучених Штатах мешкають багато представників інших культур: індіанської, іспанської, латино-американської тощо.

Для формування у студентів лінгвокраїнознавчої компетенції, побудови плідного діалогу, успішного обміну інформацією, мовної комунікації необхідно враховувати:

- коефіцієнт інформативності запропонованого для опрацювання матеріалу;
- різні блоки селекції, фільтрації і кодування (декодування) інформації у різних учасників навчального процесу;
- прагматичні потреби і їхню цінність для суб’єктів учіння;
- можливість несприйняття, викликану різними чинниками, на які неможливо впливати у процесі вивчення мови;
- рівень емоційного задоволення [6].

Шляхи розширення лінгвокраїнознавчих знань студентів у процесі навчання іноземної мови мають на меті:

- максимальне наближення процесу навчання до реальних умов спілкування іноземною мовою, що передбачає відмову від переказу готових текстів та перехід до ситуативного та діалогічного спілкування;
- управління спілкуванням за допомогою рольових ігор; робота в парах, командах, бригадах, динамічних групах;
- створення позитивної толерантної атмосфери під час занять; відмова від прилюдного засудження студентів у разі невиконання завдань чи байдужого ставлення до предмета;
- постійне стимулювання позитивних зрушень в оволодінні засобами спілкування, прийнятими в іноземній культурі;
- порівняльний аналіз реалій рідної та іноземної культур і мов з метою усвідомлення студентами різноманіття людей – носіїв різних культур на нашій планеті;
- наближення переліку тем для обговорення до вікових особливостей студентів різних курсів, їх інтересів, уподобань, професійної спрямованості;
- використання пошукових та дослідницьких методів навчально-пізнавальної діяльності студентів;
- відмова від поточного втручання в процес мовленнєвої діяльності студентів, перенос корекції помилок на заключний етап заняття;
- урахування рівня сформованості мовної та мовленнєвої компетенції з іноземної мови та загальної навчальної компетенції студентів.

Методи-способи розширення лінгвокраїнознавчої компетенції, необхідної сьгоднішнім студентам для життєдіяльності у полікультурному просторі, передбачають:

- запровадження особистісно зорієнтованого навчання, здатного створити умови для свідомого засвоєння мовного матеріалу, формування у студентів розуміння чужої історії, культури, менталітету, виховання їх у душі толерантності до різних стилів життя та світосприйняття;
- подолання культуроцентризму через усвідомлення студентами об’єктивного факту існування полікультурного простору;
- суб’єкт-суб’єктне спілкування викладача зі студентами та перевагу діалогічного мовлення на заняттях;

- відмову від заідеологізованого відбору навчального матеріалу та перехід до наповнення підручників уривками з високохудожніх творів представників різних культур народів країни, мова якої вивчається;
- оновлення програм та навчальних планів, створення нового покоління підручників, які базуються на культурологічному підході до вивчення іноземної мови та містять окремі блоки лінгвокраїнознавчої інформації (розмовні формули, звороти, ідіоматичні вирази, короткі діалоги повсякденного характеру тощо);
- необхідність наявності у підручниках з іноземної мови лінгвокраїнознавчого словника-довідника, який містить пояснення іншомовних реалій, що робить їх доступними для тих, хто вивчає дану мову, розширює їх світогляд та сприяє утриманню інтересу до вивчення мови;
- перехід від фактологічного підходу у викладенні знань про країну, мова якої вивчається, відмову від культурних стереотипів, які домінують у нашій уяві через відсутність нової сучасної інформації про події та культурні явища в країнах, де функціонує мова, що вивчається;
- подолання монокультурної замкнутості при визначенні культурного фону мови, що вивчається, оскільки це не відповідає реаліям полікультурного світу; визнання того факту, що в одній країні проживають представники різних народностей, носії різних культур, які мають рівні права на існування та розвиток своєї культури і мови.

Отже, коли визначені основні проблеми, пов'язані з розширенням ролі лінгвокраїнознавчих аспектів у процесі навчання іноземної мови у вищій школі, окреслені шляхи та запропоновані методи формування лінгвокраїнознавчої компетенції студентів, необхідно спрямувати зусилля викладачів на використання пізнавально-виховного та освітнього потенціалу соціокультурного компоненту в навчанні іноземної мови. У цьому їм мають допомогти самоосвіта, прагнення до розширення власних знань і самовдосконалення та визнання необхідності пристосовуватись до змін у суспільному житті, викликаних змінами пріоритетів нашої держави.

Література

1. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация // М.: Слово, 2000. – 264 с.
2. Пассов Е.И. Коммуникативное иноязычное образование. Концепция развития индивидуальности в диалоге культур.- Липецк: ЛГПИ – РЦИО.- 2000.-216 с.
3. Гуревич А. Хотим в Европу! // Зеркало недели. – 1999. - №20.
4. Рогова Г.В. Технология обучения иностранным языкам // Иностран. яз.в школе.-1976.- №2.- С.74-80.
5. Сафонова В.В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций. – Воронеж: Истоки. – 1996.-226 с.
6. Томахин Г.Д. Понятие лингвострановедения. Его лингвистические и лингводидактические основы // ИЯШ.- 1980, №3.- С.77-81.